

- Lehikoinen A. 2018. Vad har vi lärt oss om varfåglar av sibiricus-typ? Roadrunner 2: 32–36.
- Lehikoinen A. 2021. The identification of Northern Shrike in Europe. Brit. Birds 114:148–165.
- Menzie S., Shannon T.J. 2022. Northern-like Great Grey Shrike at Falserbo, Sweden, in November 2020. Dutch Birding 44: 259–363.
- Olsson U., Alström P., Svensson L., Alibadian M., Sundberg P. 2010. The *Lanius excubitor* (Aves, Passeriformes) conundrum – Taxonomic dilemma when molecular and non-molecular data tell different stories. Mol. Phylogen. Evol. 55: 347–357.
- Paruk J.D., Cade T.J., Atkinson E.C., Pyle P., Patten M.A. 2020. Northern Shrike (*Lanius borealis*) (v 1.0). In: Billerman S.M. (ed.). Birds of the World. Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. doi.org/10.2173/bow.norshr4.01
- Perttula P., Tenovuo J. 2002. Great Grey Shrike subspecies *excubitor*, *sibiricus* and *borealis*. Alula 8: 54–60.
- Schön M. 1994. Sex-, age- and individual characters in the plumage pattern of the Great Grey Shrike *Lanius e. excubitor* in comparison with other Shrikes: on the effectiveness of optical signals. Ökologie der Vögel 16: 11–80.
- Shirihai H., Svensson L. 2018. Handbook of Western Palearctic Birds. Vol. 2. Helm, London.
- Tajkova S.U., Red'kin A.A. 2014. The Northern Shrike *Lanius borealis sibiricus* Bogdanov, 1881 (Aves: Laniidae) in Ukraine: a taxonomic assessment. J. Nat. Museum (Prague), Nat. Hist. Ser. 183: 89–107.

Wczesny lęg wodnika *Rallus aquaticus* na Pojezierzu Mrągowskim

Andrzej Dombrowski

Świerkowa 18, 08-110 Siedlce; adomb@wp.pl

W roku 1976 stwierdziłem wyjątkowo wczesny lęg wodnika *Rallus aquaticus* na Pojezierzu Mrągowskim. W dniu 6.04.1976, penetrując brzegi płytkiej zatoki jeziora Czosa na południowo-zachodnim skraju Mrągowy (woj. warmińsko-mazurskie), znalazłem trzy martwe, unoszące się na wodzie pisklęta wodnika. Ptaki były w wieku 1–2 dni i nie nosiły śladów uszkodzenia ciał. Wszystkie ptaki odznaczały się charakterystycznym dla piskląt tego gatunku jednolicie białym kolorem dzioba i czarnym upierzeniem. Nie wykryłem innych piskląt podczas dokładnego przeszukania całej zatoki z wykorzystaniem łodzi, jak i pieszego w woderach wzdłuż jej brzegów. Nie można jednak wykluczyć większej niż trzy liczby piskląt w lęgu (minimalna liczba jaj w lęgu wynosi na ogół 4; Hordowski 2021), gdyż ewentualne pozostałe młode mogły już zostać upolowane przez drapieżniki, w tym liczne w zatoce szczupaki *Esox lucius*. W zatoce regularnie polowała też para błotniaków stawowych *Circus aeruginosus*. Ponadto, pisklęta mogły wpaść i utonąć w specjalnej pułapce na piżmaki *Ondatra zibethica*; wcześniej obserwowano przypadki utonięć wodników w pułapce (A. Dombrowski, J. Ciszkowski – obs. własne). W latach 70. XX w. masowo odławiano piżmaki uznawane wówczas za szkodniki i nie były one objęte żadnym okresem ochronnym, nawet w okresie rozrodczym. Po prawdopodobnej utracie rodziców pisklęta wodników nie były w stanie przetrwać zimnych nocy z przymrozkami i ginęły z wychłodzenia.

Uwzględniając okres inkubacji wynoszący 19–22 dni (Hordowski 2021) oraz zakładając, że w zniesieniu były tylko trzy jaja, ptaki przystąpiły do złożenia pierwszego jaja

prawdopodobnie około 12–15.03, a w przypadku zazwyczaj większej średniej liczby jaj we wczesnych lęgach, wynoszącej średnio 8,8 jaja (Hordowski 2021), mogło to nastąpić nawet już 6.03. Wyjątkowo wczesny lęg wodnika w Mrągowie można tłumaczyć faktem zimowania w sezonie 1975/1976 dwóch wodników nad niezamarzniętym rowem wpadającym do zatoki jez. Czos, nad którą obserwowano martwe pisklęta. Rów odprowadzający ciepłe ścieki bytowe z małego osiedla domków jednorodzinnych nie zamrzął przez całą zimę 1975/1976 i mógł dostarczać bazy pokarmowej zimującym ptakom. Ponadto nad rowem znajdowały się doskonałe schronienia w postaci zwartej, wysokiej i niekoszonej roślinności przykrytej czapami śniegu. Na znacznym odcinku brzegi rowu były zupełnie niedostępne z powodu głębokich oparzelisk. W takich warunkach ptaki były trudno wykrywalne, co ograniczało ich wydatki energetyczne na ucieczkę i przypuszczalnie sprzyjało utrzymywaniu dobrej kondycji, która w efekcie umożliwiła wczesne przystąpienie do lęgów.

Termin ten należy uznać za wyjątkowo wczesny na tle opublikowanych prac z tego regionu. Hordowski (2021) na podstawie badań innych autorów podaje, że najwcześniejsze lęgi wodnika w północno-wschodniej Polsce stwierdzano 20.04, czyli około 40 dni później niż wykazany przeze mnie lęg nad J. Czos w roku 1976. Najwcześniejszy termin złożenia pierwszego jaja w Europie miał miejsce 27.03 w Nadrenii Północnej-Westfalii (Glutz von Blotzheim & Bauer 1994) i był on o około trzy tygodnie późniejszy od wykazanego przeze mnie na Mazurach. Cytowani autorzy podają zestawienie dat pozostałych, najwcześniejszych lęgów wodnika w Europie: 25–30.03 (Belgia), około 30.03 (Szwajcaria), koniec marca (Wielka Brytania), około 11.04.1896 (Brandenburgia), ostatnie dni kwietnia (płd. Finlandia). Jako główny termin rozpoczęcia składania jaj przez wodniki w Wielkiej Brytanii i zachodniej Europie podano ostatni tydzień marca (Cramp et al. 1980), dla zachodniej i południowej Europy okres od 20.04, a dla Europy środkowej dopiero od połowy maja (Glutz von Blotzheim & Bauer 1994), chociaż Harrison (1982) podał dla tego rejonu początek kwietnia. Witkowski (1991) dla Śląska podawał połowę kwietnia, a dla Białorusi i byłych radzieckich republik bałtyckich Ilichev et al. (1987) podawali początek maja.

Summary: Early brood of the Water Rail *Rallus aquaticus* in Mrągowo Lake District. In year 1976, exceptionally early brood of the Water Rail *Rallus aquaticus* was recorded by the lake Czos in Mrągowo (Warmian-Masurian province). Based on the age of the three dead chicks found on 6th April 1976, it was established that the birds began nesting between 6th and 15th of March. That date is about 40 days earlier than the earliest Water Rail broods detected so far in north-eastern Poland and about three weeks earlier compared to the earliest detected brood in Western Europe.

Literatura

- Cramp S., Simmons K.E.L. 1980. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 2. Oxford Univ. Press.
- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. 1994. Handbuch der Vogel Mitteleuropas. Bd. 5. Aula-Verlag, Wiesbaden.
- Harrison C. 1975. A field guide to the nests, eggs, and nestlings of European birds. Collins Publishers, London.
- Hordowski J. 2021. Gniazda i lęgi ptaków Polski. Czaplowate, kormorany, żurawiove *Ardeidae*, *Phalacrocoracidae*, *Gruiformes*. Faszcykuł 6.
- Ilichev W.D., Flint W.E. (eds.). 1987. Pticy SSSR. Kuroobraznyye, Zhuravlieobraznyye. Izd. Nauka. Leningrad.
- Witkowski J. 1991. Wodnik *Rallus aquaticus*. W: Dyrca A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. (red.). Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna, ss. 180–181. Wrocław.